

NUMER 123-124

KWARTALNIK KULTURALNO-POLITYCZNY

BEZ DOGMATU

CENA 14,90 ZŁ
(w tym 8% vat.)

Cóż po koronie?

W NUMERZE MIĘDZY INNYMI:

Nienawiść w czasach zarazy

Anna Małyszko

Matka Courage gdańskiej stoczni

Anna Artwińska

Deweloper plus

Dawid Kański

Tarcza antypracownicza

Piotr Szumlewicz

Epidemia i ideologia

Michał Kozłowski

Drugi Świat, druga płęć

Agnieszka Mroziak

ISSN 1231-1162

9 771231 116006 1 5

Y-11/2020

Nienawiść w czasach zarazy

Anna Małyszko

W maju 2020 roku ukazał się 37-stronicowy raport Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ” zatytułowany *Wirus nienawiści. „Brunatna Księga” czasu epidemii*. Raport zestawia odnotowane przez Stowarzyszenie przypadki aktów dyskryminacji, mowy nienawiści oraz zachowań o charakterze rasistowskim, ksenofobicznym i homofobicznym zaistniałych w związku z pandemią COVID-19. Jego lektura nie napawa otuchą. Między bajki każe też włożyć opowieści o dojrzałości i solidarności polskiego społeczeństwa w czasie epidemii. Okazało się bowiem, że obok społecznikowskiego wzmoczenia koronawirus wywołał w Polsce także falę nienawiści.

STATUS PODEJRZANEGO

Raport Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ” obejmuje okres od stycznia do początku maja 2020 r., a więc zarówno miesiące przed wybuchem epidemii w Polsce, jak i czas przypadający na narodową kwarantannę. Dokument ujawnia, że zagrożenie koronawirusem nasiliło ksenofobiczne i rasistowskie nastroje w polskim społeczeństwie. Jako że pierwsze duże ognisko choroby pojawiło się w Chinach, w mieście Wuhan, związane z nią lęki, niechęć i uprzedzenia, a w konsekwencji również agresję, Polki i Polacy skierowali w pierwszej kolejności ku osobom pochodzącym z Chin, a także tym, które – z powodu swojego wyglądu – z takim pochodzeniem były kojarzone. Wśród przypadków odnotowanych w raporcie widać próby utożsamienia epidemii i wirusa z Państwem Środka i jego

obywatelami. Tak w mediach prawicowych, mediach społecznościowych, jak i w komentarzach internautów pojawiły się sformułowania „chiński wirus”, „chińska epidemia” czy „chińska zaraza”. Internet zalała fala mowy nienawiści wymierzonej w Chinki i Chińczyków. Często byli oni określani jako „Chinole”, „żółtki”, rzadziej „kitajce” czy „skośnooki naród”, „skośnooka populacja”. Przy okazji ujawniła się niechęć do Azjatów w ogóle. Jak podaje raport, jeden z internautów umieścił w poście zdjęcie ukazujące osobę celującą z broni palnej i podpisał je: „Japońce, chinole”^[1]. Z kolei student pochodzący z Wietnamu – który na stwierdzenie, iż jako Chińczyk roznosi chorobę, odpowiedział, że nie jest z Chin – usłyszał: „Nieważne, Azjata to Azjata, wszyscy są tacy sami”.

*Między bajki każe też
włożyć opowieści
o dojrzałości i solidarności
polskiego społeczeństwa
w czasie epidemii.*

Dokument cytuje także wypowiedzi dehumanizujące, określające osoby pochodzące z Chin jako barbarzyńców łamiących tabu pokarmowe, roznosicieli chorób i brudu czy wręcz nieludzi: „Precz z żółtą zarazą”, „Chinole to k...wy, które żrą wszystko jak popadnie, często na surowo”, „To dzikusy. Przez nich cierpi cały świat”, „sami w sobie są

jak wirusy i szkodniki”, „Żółtki to nie są ludzie”. Nie brakuje wypowiedzi jednoznacznie podżegających do przemocy: „Chinole... Do utylizacji!”, „Powinni na nich zrzucić atomówkę”.

Ludzie o azjatyckich rysach, jako „podejrzani” o rozprzestrzenianie koronawirusa, byli też narażeni na akty dyskryminacji, jak w przypadku dwóch studentek z Wietnamu wypytywanych przez kierowcę Ubera o pochodzenie czy grupy Chińczyków wyproszonych z krakowskiej restauracji, bo jak stwierdziła obsługa: „mogą mieć wirusa i klienci czują się przez to niekomfortowo”. Poza tym doświadczali oni jawnie okazywanej niechęci (uporczywe wgapienie się i ostentacyjne nakładanie maseczki na twarz; zasłanianie ust i nosa; odsuwanie się; opuszczanie miejsca, w którym pojawiła się osoba o azjatyckich rysach) i wrogości (szyderstwa; wyzwiska; okrzyki: „China”, „wirus” i „korona”; udawanie kaszlu; plucie; a nawet przemoc fizyczna).

BAJANIA O WIRUSIE

Wśród osób, które dopuszczały się tego typu zachowań, były zarówno osoby dorosłe, jak i dzieci oraz młodzież. Oczywisty wpływ na postawy dzieci wobec Innego, w tym wypadku osób wyróżniających się wyglądem i kojarzonych z pierwszym znanym ogniskiem wirusa, mają dorośli – rodzice, opiekunowie, nauczyciele. Tym bardziej warto zwrócić uwagę na opisany na łamach *„Brunatnej Księgi”*, opublikowany w marcu na portalu YouTube, film dla dzieci pt.

Bajka o koronawirusie, zrealizowana przez animatora Macieja Wieczorka we współpracy z Fundacją Szerszy Kadr, gdzie przedstawiony stereotypowo Chińczyk w brudnej, pełnej insektów kuchni – film informuje, że znajdują się tam „wirusów skupiska” – gotuje zupę z nie-toperzy. Następnie lektor poucza dzieci, że Chińczyk owej zupy nie dogotował i dlatego zapadł na chorobę, co doprowadziło do wybuchu epidemii. Jak dalej czytamy w raporcie, głos krytyczny jednego z internautów i jego prośbę o wymianę fragmentów filmu głoszących ksenofobiczne treści przedstawicielka Fundacji Szerszy Kadr odrzuciła i zbyła stwierdzeniami, że to „żart”, „totalny obłąd i nieporozumienie”.

Miłośnicy teorii spiskowych przypisali Chińczykom również bardziej demoniczną rolę niż tylko roznosiciele wirusa. Uznali ich za świadomych architektów pandemii, łącząc przy tym wątki ksenofobiczne i rasistowskie z antykomunizmem. W niektórych wypowiedziach przewija się nawet trop masoński. W tych scenariuszach sztucznie stworzony wirus wy dostał się z chińskiego laboratorium przypadkiem lub celowo, np.: został wypuszczony wskutek walk frakcyjnych w partii; stanowi narzędzie polityki depopulacji narodu chińskiego, Zachodu lub całego świata; jest sposobem na wywołanie globalnego kryzysu gospodarczego, na którego skutkach Chiny zarobią, lub wręcz narzędziem pozwalającym im przejąć panowanie nad światem: „Wirusa z Woohan wymyślili chińscy komuniści, by zniszczyć wolny świat”, „Epidemia chińska ujawniła, że komuniści i masoneria kierują się wspólnymi zamiarami ideologii nazistowskiej i interesami utylizacji ludzi starych”. Retoryka antychińska nierzadko garściami czerpie z antysemitycznych fantazji i stereotypów, na co jednoznacznie wskazują

cytowane przez raport komentarze atakujące zarówno Chińczyków, jak i Żydów: „Żółtki są lepsze od żydeków!”, „Chinole robią lepsze geszefy niż Starozakonni”.

WINNI INNI

W okresie pandemii koronawirusa prawdziwe Polki i prawdziwi Polacy nie oszczędzają nikogo. Żadna mniejszość, żaden „wróg Ojczyzny” nie zniknął z narodowego radaru w czasie koronawirusowej gorączki. Politycy, działacze skrajnej prawicy i prawnicy publicyści winą za pandemię obarczyli Żydów, masonów, „komuchów”, „ekoterrorystów” oraz inne środowiska według nich zainteresowane depopulacją świata w ogóle, a Polski w szcze-

---

*Wirus łagodnie
atakuje dzieci.*

*Gender nie ma dla nich
litości i atakuje je z całą
swoją zбочzoną
bezwzględnością.*

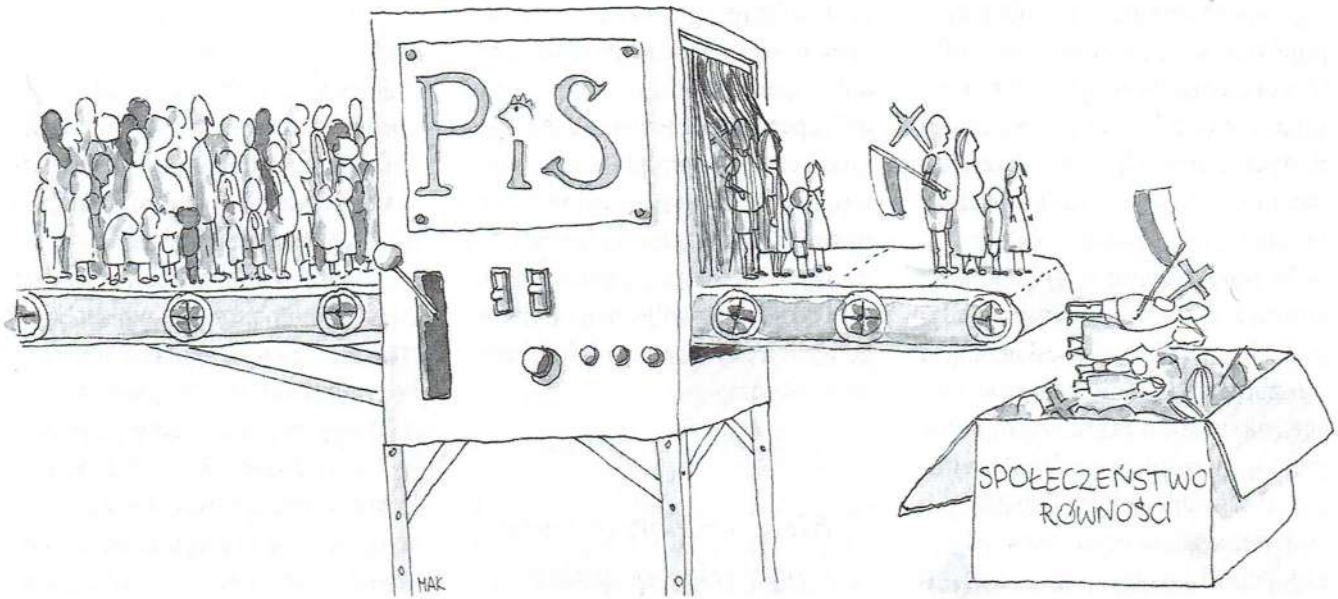
---

gólności, czyli środowiska LGBT, marksistów kulturowych, wegan, zwolenników prawa do aborcji i eutanazji, a także organizacje międzynarodowe, w tym ONZ, UE i WHO. Nie zapomnieli też o zagrożeniu ideologią gender. W sukurs idzie im jeden z internautów: „Gender jest groźniejsze niż koronawirus”^[2], bo jak czytamy dalej w cytowanym przez „*Brunatną Księgę*” twitterowym wpisie: „Wirus łagodnie atakuje dzieci. Gender nie ma dla nich litości i atakuje je z całą swoją zбочzoną bezwzględnością”.

Wiele odnotowanych wypowie-

dzi świadczy, że dawne, utrwalone w polskim społeczeństwie uprzedzenia, a szczególnie antysemityzm, nierzadko biorą górę nad tymi wobec Azjatów: „Znowu te żydowskie kłamstwa o «chińskim wirusie»... i tak wszyscy, już wiedzą, że wirus z żydowskiego laboratorium w USA, pochodził”, „[...] WHO nie gra pod dyktando Chin, tylko Żydów”, „Żydzi szukali broni biologicznej na Palestyńczyków”, „Najpierw wymyślają koronawirusa którego nie ma, [...] teraz jakieś szczepionki [...], a bogaty Żyd ze stoickim spokojem stoi z boku i liczy pieniądze”. Poza obwinianiem bliżej nieokreślonych Żydów lub wykorzystaniem figury Żyda w teoriach spiskowych antysemityczne wypowiedzi kierowane są też do konkretnych adresatów, m.in. obywateli Izraela znajdujących się na terenie Polski na początku epidemii, ambasadora Izraela w Polsce Alexandra Ben Zvi, a także obywateli polskich żydowskiego pochodzenia. Pod filmem zamieszczonym na portalu Twitter dotyczącym powrotu Izraelczyków do kraju w związku z wybuchem epidemii polscy internauci w wulgarnej formie „zachęcali” obywateli i ambasadora Izraela do szybkiego wyjazdu i proponowali, by zabrali oni ze sobą również obywateli polskich o żydowskich korzeniach: „Jak wyjedziecie, to Polska pozbędzie się najgorszego wirusa”, „Szerokiej drogi, icki jeb... ne”, „A wypier...laj, kabalistyczny tłumoku”, „Niech zabiorą również Żydów z polskim obywatelstwem”, „Raus do domu”.

Fala uprzedzeń i nienawiści nie ominęła też pracujących i mieszkających w Polsce Ukraińców oraz migrantów. W raporcie wymienione zostały akty jawnej dyskryminacji w postaci wyrzucania z dnia na dzień obcokrajowców, głównie ukraińskich obywaterek i obywa-

teli, z miejsca zamieszkania (wynajmowanych kwater, pokoi w hostelach robotniczych) pod pozorem wprowadzania rozporządzeń dotyczących epidemii koronawirusa oraz przypadki niewpuszczania do sklepu ze względu na ukraińskie pochodzenie. W Internecie i w prawicowych mediach pojawiły się antyukraińskie komentarze, wyrażające Schadenfreude z powodu możliwości opuszczenia Polski przez część ukraińskiej diaspory ze względu na epidemię oraz – tak jak w przypadku obywateli Izraela – „zachęty” do szybkiego wyjazdu i pozostania w kraju pochodzenia: „Wypier... ać do bandery, śmiecie!”, „Won za Don!”, „Ukry niech siedzą u siebie”, „I dożywotni zakaz wjazdu!”, a także wypowiedzi podżegające do przemocy: „Zutylizować w ługu”.

Gdy mowa o mniejszościach narodowych zamieszkujących Polskę, warto zwrócić uwagę na opisane w „Brunatnej Księdze” trzy przypadki dyskryminacji i ksenofobii dotyczące ludności romskiej. W dwóch z nich chodziło o krańcowe zaniedbania ze strony władz lo-

kalnych, które zignorowały fatalne warunki mieszkaniowe i higieniczne (choćby brak kanalizacji i bieżącej wody) w znajdujących się na ich terenach osiedlach romskich (gmina Łącko, Gdańsk), a także fakt wykluczenia dzieci romskich z nauczania zdalnego. Trzeci przykład obejmował falę internetowego hejtu, który spadł na krakowską fundację organizującą zbiórkę pieniędzy na środki dezynfekcyjne i maseczki dla Romów.

W sytuacji pandemii również Telewizja Polska dała wyraz ksenofobii, szczególnie w antyimigranckim i antyislamskim wydaniu. Raport cytuje wydanie Wiadomości TVP z 2 kwietnia 2020 r., w którym uchodźców z obozów w Grecji oskarżono o rozprzestrzenianie koronawirusa, a Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (który tego dnia orzekł, że Polska uchybiła swoim zobowiązaniom wobec UE, nie przyjmując uchodźców w ramach mechanizmu relokacji) o próbę wymuszenia na Polsce przyjęcia migrantów, mimo iż stanowią oni zagrożenie epidemiologiczne. Z kolei

Rafał Ziemkiewicz na antenie TVP Info w programie *W tyle wizji* starał się przedstawić migrantów jako osoby nieprzestrzegające zasad dystansu społecznego i obostrzeń związanych z sytuacją epidemii, a Cezary Gmyz, korespondent TVP w Niemczech, udostępnił na Twitterze fake news, opublikowany pierwotnie na koncie partii AfD, według którego berlińscy muzułmanie gromadzili się przed meczetem, stwarzając zagrożenie epidemiologiczne. Pod tweetem pojawiły się antyislamskie, rasistowskie i łączące muzułmanów z terroryzmem komentarze: „Dla nich jest to broń biologiczna, której użyją w walce z niewiernymi”, „Mniej ciapaków będzie, więc w sumie OK...”.

Uogólnione ksenofobiczne i rasistowskie postawy ujawniła reakcja internautów, gdy 10 kwietnia w związku ze zwiększeniem się liczby incydentów na tle rasistowskim w czasie pandemii prezydent Poznania Jacek Jaśkowiak zwrócił się do mieszkańców z prośbą o życzliwość i wstrzymanie się od zachowań dyskryminacyjnych. Pod

jego apelem na portalu epoznan.pl pojawiły się obraźliwe i ksenofobiczne komentarze: „Precz z obco-krajowcami!!!”, „a idź ty bez maski do tych ciapatych, witaj się z nimi łapami”, „Ukraińcy, Ruski, Niemcy i muzułmanie to nasz wróg!”.

W opracowaniu wymienione są również nienawistne wypowiedzi pod adresem Niemców oskarżanych o rozprzestrzenienie wirusa w Polsce; ukrywanie faktu, że to właśnie u nich znajduje się źródło wirusa; fałszowanie danych dotyczących śmiertelności, w czym doświadczenia nabrali jakoby w obozach koncentracyjnych; a także o wpuszczenie wirusa do Europy poprzez politykę otwartości wobec migrantów. Oberwało się też Włochom, określanym jako „nieodpowiedzialni debile”, „dzbany”, którym zarzucano arogancję, ignorancję, głupotę, a nawet sabotaż gospodarczy. Jedną z użytkowniczek Twittera podzieliła się też obserwacją natury antropologiczno-genetycznej, wskazując na wspólną cechę grup etnicznych zamieszkujących wszystkie najbardziej w owym czasie dotknięte epidemią kraje (Chiny, Włochy, Iran), czyli barwę włosów. Według niej ich czarny, a nawet kruczoczarny kolor, miałby świadczyć o tym, że gen za niego odpowiadający może decydować również o większej podatności społeczeństw brunetek i brunetów na COVID-19.

WIRUS HOMOFOBII

Trwająca od ponad roku nagonka na osoby nieheteronormatywne prowadzona przez rząd PiS wspólnie z prawicowymi mediami, fundamentalistami z Ordo Iuris i przede wszystkim katolickim klerem, której celem jest odwrócenie uwagi od nadużyć seksualnych i skandali pedofilskich w polskim Kościele katolickim, wywarła oczekiwany efekt. Cały homofobiczny potencjał tkwią-

cy w polskim społeczeństwie został ujawniony, a słowa takie, jak „pedał”, „pedalstwo”, „lesba”, „zwyrol”, „perwers”, „dewiant”, „zbożeniec” czy „sodomita” triumfalnie powróciły spoza marginesu powszechnie używanego języka. Co więcej, trzy ostatnie wyrażenia weszły do debaty publicznej, oficjalnego języka prawicowej polityki oraz partii władzy.

Nieheteronormatywne praktyki seksualne prowadzące rzekomo do AIDS porównywano z chińskimi praktykami kulinarnymi.

Analiza wymienionych przez „Brunatną Księgę” przykładów pokazuje, że w kontekście epidemii koronawirusa homofobiczna mowa nienawiści eksploatuje stereotypy i uprzedzenia rodem z lat 80. XX w., kiedy wirus HIV i choroba AIDS były związane z homoseksualizmem. Mit głoszący, że AIDS to choroba dotycząca wyłącznie gejów czy że to wręcz „pedalska choroba”, został odkurzony przez użytkowników Twittera i wykorzystany do przeprowadzenia paraleli między epidemią AIDS rzekomo wywołaną przez gejów a COVID-19. W twitterowych wpisach wskazywano np. na „analogiczny” mechanizm powstania obu epidemii – nieheteronormatywne praktyki seksualne prowadzące rzekomo do AIDS porównywano z chińskimi praktykami kulinarnymi (sięganie po mięso zwierząt na Zachodzie powszechnie uznawanych za niejadalne) skutkującymi narodzinami wirusa SARS-

Cov-2. W innych wypowiedziach osoby nieheteronormatywne zostały uznane za najbardziej podatne na koronawirusa: „Dziś czytałem, że najbardziej narażeni na koronawirusa są pedały i lesby” albo utożsamione z chorobami w ogóle.

Kolejnym wątkiem pojawiającym się w homofobicznych wpisach jest stereotypowo przypisywany osobom nieheteronormatywnym promiskuityzm i „rozwiązły”, „grzeszny” styl życia. Ruch Narodowy Lublin zamieścił tweeta z fake newsem, według którego w Belgii doszło do zakażenia 380 osób „podczas masowego seksu grupowego”. W tym samym wpisie wzywał też do penalizacji homoseksualizmu w Polsce i aresztowania osób LGBT, przestrzegając: „Dewianci stanowią ogromne zagrożenie epidemiologiczne!”. Także niektórzy przedstawiciele Kościoła katolickiego, konsekwentnie straszącego od wielu miesięcy polskie społeczeństwo „tęczową zarazą”, nie pozostali bierni w obliczu pandemii i wykorzystali okazję, by przypomnieć wiernym, iż prawdziwym źródłem wszelkich zagrożeń jest LGBT. Ks. Leonard Wilczyński, duszpasterz akademicki, w swoim kazaniu w jednym z wrocławskich kościołów nazwał tę zależność wprost: „[epidemia koronawirusa] to kara boska za życie w grzechu: za homoseksualizm”. Nie omieszkał też dodać w tym samym kazaniu, że „[Chińczycy] są brudni, jedzą nietoperze i martwe płody”.

W kontekście epidemii koronawirusa Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ” odnotowało również kompromitujący incydent mający miejsce w Lublinie, od niedawna „strefy wolnej od LGBT”, gdzie dyrektorka powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej Małgorzata Mądry odmówiła wspólnych zdjęć z działaczami lokalnego Sto-

warzyszenia Marsz Równości, od których przyjęła pomoc materialną, bo jak twierdziła, nie wiedziała, od kogo pochodzą podarowane maseczki ochronne.

ZARAZA NIENAWIŚCI

Zarówno liczba incydentów (i to tylko) odnotowanych w „*Brunatnej Księdze*”, ich forma, jak i treść mogą budzić szok. W gruncie rzeczy jednak stanowią one w ogromnej mierze społeczną reakcję na to, co od kilku lat możemy obserwować na polskiej scenie politycznej. Ostatnimi czasy poziom debaty publicznej przekroczył przynajmniej kilka – nieprzekraczalnych wydawałoby się – granic. Mówienie o imigrantach przenoszących zarazki i pasażerzy nie zdyskredytowało Jarosława Kaczyńskiego, wręcz przeciwnie, antyimigrancki wątek kampanii parlamentarnej był jednym z fundamentów zwycięstwa PiS w wyborach w 2015 roku. Antysemickie wystąpienia nie przekreśliły politycznych karier Grzegorza Brauna i kandydata na urząd prezydenta z ramienia Konfederacji Krzysztofa Bosaka. Tak samo dziś, stwierdzenie wicepremiera Joachima Brudzińskiego, że „Polska bez LGBT jest najpiękniejsza”^[3] oraz homofobiczne wypowiedzi posłów PiS Jacka Żalka, iż LGBT to nie ludzie, tylko ideologia, oraz Przemysława Czarnka, członka sztabu wyborcze-

go Andrzeja Dudy i dr hab. nauk prawnych, brzmiąca: „(...) skończmy słuchać tych idiotyzmów o jakichś prawach człowieka, czy jakiejś równości. Ci ludzie nie są równi ludziom normalnym”^[4], pozostały bez daleko idących konsekwencji. Jednak ostatecznej legitymizacji polskiej homofobii udzielił walczący o reelekcję prezydent RP Andrzej Duda, który na atakowaniu osób nieheteronormatywnych usiłuje zbić kapitał polityczny, odrobić spadek poparcia i przyciągnąć tę część konserwatywnych wyborców, która się waha lub planuje głosować na kandydata skrajnie prawicowej Konfederacji. Jak pokazał raport Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ”, sytuacja pandemii stała się okazją, by ośmieleni przez polityków oraz władzę, nieskrępowani już „pedagogiką wstydu” i poprawnością polityczną Polki i Polacy uwolnili kolejne pokłady nienawiści wobec innych – osób o innym pochodzeniu, innym kolorze skóry, innych poglądach, osób nieheteronormatywnych czy innej narodowości. A jak donosili przedstawiciele zawodów medycznych – narażający zdrowie i życie w walce z epidemią, ale budzący lęk ze względu na potencjalny kontakt z wirusem SARS-Cov-2 i posądzeni o jego rozprzestrzenianie – także oni doświadczali nienawistnych komentarzy, gróźb, agresywnych zaczepek

i szykan. Prezydencki sztab postanowił wykorzystać te emocje, skoro podobna strategia już nieraz się sprawdziła. Nienawiść jest w końcu zaraźliwa. To silne uczucie, które łączy równie mocno, co dzieli. Konsekwencje dla ludzi wykluczonych z tej zbudowanej wokół niego osobliwej wspólnoty – ich cierpienie, narażenie na przemoc, prześladowanie, dyskryminację – zdają się nie interesować polityków władzy. Nic zresztą dziwnego, nie oni będą się z nimi mierzyć, tylko my – społeczeństwo. I to jeszcze długo po pandemii, po wyborach i po odsunięciu PiS od władzy.

^[1] Jeżeli nie zaznaczono inaczej, wszystkie cytaty z zachowaną oryginalną pisownią pochodzą z raportu Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ” *Wirus nienawiści. „Brunatna Księga” czasu epidemii*, pod red. Rafała Pankowskiego, Anny Tatar i Jacka Dziegielewskiego, Warszawa 2020, <https://bit.ly/3dz66B5>.

^[2] Co interesujące, walczący o reelekcję Andrzej Duda na wiecu wyborczym w Krakowie 21 czerwca 2020 roku użył podobnej retoryki, mówiąc o rządzącej przed PiS PO i zarazem partii, która na kandydata w wyborach prezydenckich wystawiła Rafała Trzaskowskiego, jego głównego oponenta: „Byli gorszym wirusem niż, proszę państwa, koronawirus. Dla polskiej gospodarki byli gorsi niż koronawirus”. <https://bit.ly/311OInM> (dostęp: 22.06.2020).

^[3] <https://bit.ly/2V1vKD7> (dostęp: 22.06.2020).

^[4] <https://bit.ly/2Z5j2te> (dostęp: 22.06.2020).

Strajk.eu